

Yusuf Atılgan

Aylak Adam

YUSUF ATILGAN
AYLAK ADAM

Can Modern

Aylak Adam, Yusuf Atılgan

© 2017, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Varlık Yayınları, 1959

Can Yayınları'nda 1. basım: 2017

17. basım: Şubat 2024, İstanbul

Bu kitabın 17. baskısı 5 000 adet yapılmıştır.

Editör: Faruk Duman

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Vizyon Basımevi Kağıtçılık Matbaacılık ve Yayıncılık San. Tic. Ltd. Şti.

Beylikdüzü O.S.B Mah. Orkide Cad. No: 1/Z Beylikdüzü-İstanbul

Sertifika No: 52098

ISBN 978-975-07-3564-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

YUSUF ATILGAN AYLAK ADAM

ROMAN

 can

Yusuf Atılgan'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Anayurt Oteli, 2017

Bütün Öyküleri, 2017

Canistan, 2017

Ekmek Elden Süt Memeden, 2017

Siz Rahat Yaşayınız Diye, 2018

YUSUF ATILGAN, 1921'de Manisa'da doğdu. Manisa Ortaokulu'nu 1936'da, Balıkesir Lisesi'ni 1939'da, ikinci sınıfından sonrasını askerî öğrenci olarak sürdürdüğü İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü de 1944'te tamamladı. Akşehir Maltepe Askerî Lisesi'nde bir yıl edebiyat öğretmenliği yaptı. 1946'da Manisa'nın Hacırâhmanlı köyüne yerleşerek burada çiftçilik yapmaya başladı. 70'li yılların sonlarına doğru İstanbul'a döndü, Milliyet, Can gibi yayınevlerinde çevirmenlik, editörlük yaptı. Yusuf Atılgan, *Tercüman* gazetesinin 1955'te düzenlediği öykü yarışmasında "Evdeki" öyküsüyle birincilik (Nevzat Çorum adıyla katılmıştır), "Kümesin Ötesi" öyküsüyle de (Ziya Atılgan adıyla) dokuzunculuk kazandı. Yunus Nadi Roman Armağanı'na değer görülen ilk romanı *Aylak Adam*'i 1959'da, ilk öykü kitabı *Bodur Minarenden Öte*'yi 1960'ta yayımladı. İkinci romanı *Anayurt Oteli*, 1973'te basıldı. Edebiyatımızın çağdaş klasiklerinden biri sayılan Yusuf Atılgan'ın bütün öyküleri *Eylemci* adıyla 1992'de yeniden basıldı. Tek çocuk kitabı *Ekmek Elden Süt Memeden* ise 1981'de çocuk okurlara ulaştı. Yusuf Atılgan, *Canistan* adlı romanını çalıştığı sırada, 1989'da İstanbul'da öldü.

İçindekiler

Kış	11
İlkyaz	57
Yaz	111
Güz	167

KIŞ

1

Mufassal kıssa başlarsın garip efsane söylersin

Bâkî

Birden kaldırımlardan taşan kalabalıkta onun da olabileceği aklıma geldi. İçimdeki sıkıntı eridi. (Bu sıkıntı garsonun yüzündendi. Öyle sanıyordum. Paltomu tutarken yüzünü görmüştüm: Gülmekten değil sırtıtmaktan kırışmış, gözleri, ne derler, sırnaşık mı, yok yılışıktı. Para versem eli elime yapışacaktı. Vermedim.) Çevreme ilgiyle baktım. Erkekler yeni tıraş olmuşlar, kadınlar yeni boyanmışlardı. Yüzleri tasasızdı. Caminin dirseğindeki bacakları kesik dilenci, soğuktan morarmış, çorapsız gazeteci çocuk bile öyleydiler. Sanki onu tanıyormuşum, görsem bilecekmişim gibi bakıyordum geçenlere. Bu gece bencildim. Kendi kendime kızdım. Oysa onu bu caddeye pek seyrek gönderirdim: Binde bir, güzel bir filmi görsün diye. Önlerde bir yere oturur, yanağı avcuna dayalı filmi seyrediyor, tam beni düşünmesini istediğim zaman beni düşünürdü. Film bitince eve yürüyerek dönerdi.

Kalabalıkla ilgim kesiliverdi. Yine lök gibi oturdu içime o deminki sıkıntı. Bu kere garsonun yüzünden değildi. Biliyordum. İlerde locaları derin sinemanın önün-

de müşteri beklediğini bildiğim şaşı kadının bende uyardıracağı tiksintiyle karışık acımayı düşünür düşünmez döndüğüm yan sokakta –o geceki sokaktı bu– bir yaralı kendine güven duygusuyla ağırlaşmış olarak geldi. Bir ay önce biri siyah bıyıklı iki terziden –niye terzi? Bilmiyorum– dayak yediğim gece de aynı sebepten aynı sokağa dönmüştüm. Belki bir ek-sebebe de vardı. Ona bir yardımda bulunmam gerektiği, bu yardımın onun iş gurunun incitmemesi bahanesinin ardında gizli, o derin lo-calardan birine onunla girmek isteğinden korkuyordum. Şaşı kadın karmaşık yollardan bana Zehra teyzemi getiriyordu. Dizinde yatarken yalnız benim bildiğim kokuyla dolu, kimi duran, kimi kıpırdayan dudaklarına bakardım. Arada eğilir, ben büyük, inanılmaz bir şeyler olacağını beklerken salt burnumun ucunu öperdi. Yüzü bana inerken gözleri şaşılışırdı.

Bir ay önce yediğim dayağı haketmemiştim ben. Beş gün çenem sarılı –sanki bazı insanlara kendimce bir iş uydurup her sefer yanılmamışım gibi– Beyoğlu’ndaki terzi dükkânlarını dolaşmıştım. Uykulu sokakta beni çökerttikleri yer lambalardan uzak değilmiş, birinin kara bıyıklı olduğundan başka şeyler de biliyormuşum gibi arıyordum onları. Kimse anlamıyordu. Sadık bile, “– Bulacaksın da ne olacak?” diyordu. “– Anlatacam yahu. Haksız olduklarını söyleyecem. Yanlarındaki üçüncü kişiye yapmak istediklerinin umurunda olmadığını, (–Olmaz, eve gidecem ben, demişti üçüncüsü) orada durduysam salt merak ettiğimden durduğumu söyleyecem. O iki terziye...” “– Niye terzi?” “– Bilmiyorum. O iki terziye beni dövmekle haksızlık yaptıklarını anlatacam.” “– Sonra?” “– Sonu oradaki duruma bağlı.” Sadık başını sallıyor, gülüyordu. Onları aramam gerektiğini anlamıyordu. Beş gün sonra suratım iyileşip sargı atılınca aramayı bıraktım.

Sonra o Rum kızını öptüm. Harbiye'ye yakın cad-
denin ortası tenhaydı. İki kişiydiler; kol kola gülüşerek
geliyorlardı. Yanımdan geçerlerken benden yana olanı
tuttum, öptüm. Yüzü soğuktu. Bağıştılar. Öteki,

— Terbiyesiz, pis sarhoş, dedi.

Kafamı hınçla geriye attım gülerken. Gittiler. Ne ya-
mansınız dökme kalıplarınızla; bir şeyi onlara uydurma-
dan rahat edemezsiniz. Oysa ben sarhoş falan değildim.
Bir bardak şarap içmiştim yemekte. Hem onu öpmemiş-
tim ki soluğumda şarap kokusu duysun. Bir sigara yak-
tım, yürüdüm.

Hol sıcaktı. Paltomu çıkarırken kaç kere beni yeni-
den sokağa uğratan o bildik düşünce geldi kafama takıl-
dı. Öptüğüm kız bir şey dememişti. Yoksa o muydu?
Niye gitmedim ardından? Ötekini kovup konuşmak için
ona döndüğüm zaman, “Sus, biliyorum,” diyecekti. Bir
haftadır bana akşam yemeklerini aynı lokantada yedirten
düşünceydi bu. O geceki kadında oraya uymayan bir şey-
ler vardı. Yemek yiyenlerin, eşyanın ötesindeydi. Kalktığı
zaman garson pilavımı getiriyordu. Kalkmamıştım; baş-
ka gece kalkacaktım. Kadın gidince bir yarı-bilginin
üzüntüsü geldi bana: Başka gece yoktu. Gelmiyordu. Bu
gece de gelmedi. Belki garsonun yüzünü benden bir haf-
ta önce görmüştü.

Sedire oturup radyoyu açtım. Piyano dinlemek isti-
yordum ama yoktu. Sanki bütün dünya konuşuyor, dans
ediyor, operaya gidiyordu.

Şu kutunun içinde bana piyano çalacak birini bula-
mıyordum. Yalnızdım. Kapadım kalktım. Duvarda “İkinci
Kahvaltısı” asılıydı: Yapma ışıktaki bozluğu daha bir boz,
kahredici. Masanın üstünde sigara küllüğü vardı. Biçim-
siz. Kim koymuş onu kitapların önüne? Kaptığım gibi
pencereden sokağa fırlattım. Kapalıymış, cam kırıldı.
Karşı apartmanın yüzünde bir perde kalktı; bir kadın kı-

mıldamadan sokağa baktı. Yoksa o mu? Perde indi. Yoksa her şey ben olmadığım zaman, benim olmadığım yerlerde mi oluyordu?

2

Bu Rumca şarkı yüzünden mi uyandı, yoksa onu uyandıktan sonra mı duydu, bilmiyor. Şarkı söyleyen pastırmacının karısıydı. Yukardakilerin hizmetçisi Eleni evli değil ama ona göre pastırmacının karısıdır. Ayda otuz liraya bazı günler aşağı iner, ortalık süpürür. İki-üç yıl sonra evlenecek. Küçücük bir mezeci dükkânı açacaklar. Eleni anlatırken gözleri parlar. Oysa hep o mezeci dükkânında oturacak adama acır. Sarımsak kokusu sinmiştir üstüne. Adam belki duymaz, ama o pastırmadan öğrenir.

Yataktan, kendi ılıkliğinden ayrılmak istemiyor. Kalıp odanın tek penceresinden perdeyi çekse, yıllardır ezberlediği, üst üste küçük banyo delikleriyle yandaki apartmanın –o da kendi malı; daha doğrusu babasından kalma– sıvalı duvarını görecek. Gökyüzünü görmek için eğilip yüzünü cama dayaması gerekir. Yağmursuz sabahlar bu bir damla gökyüzü onu şehrin havasını tahminde çok kere yanıltır.

Başını sola çevirdi. Duvarın ortasında Kemal'in "Çıplak"ı asılı. Loşlukta belli belirsiz... Dışarda çıplaklaştırılması kolay bir kadın o anlık çabasının kısıp açtığı bir sesle, süpürgesinin ahengine uymuş şarkı söylüyor. Bu kadın yatağa itivermediği için belki ona şaşıyordu. Bir gün yukardaki avukatın fırsat buldukça arkasına sürtündüğünü anlatmıştı. Ama o yapmıyordu; soymayacaktı

kadını. Sağ bacağını büküp dizini kaşdı. Babasına benzemekten korkuyordu. Çocukluğunda, eski evde sık sık hizmetçi değışirdi. Bazı geceler kesiliveren bağırmalar, fısıltılar, somya gıcirtıları duyardı. Bir gün mutfakta babasını görmüştü: Kopacak gibi gergin, sırtı kamburlaşmış, arkadan kadının kalçalarına sarılmış. Elindeki bardak düşünce doğruluvermişlerdi. Korkunçtular. Babası yürümüş onu tokatlamıştı. On yaşındaydı. Kadınlığı, erkekliği biliyordu. Eskiden beri, belki teyzesi yüzünden, hep öğrenirdi babasından.

Oda kapısı tıkırdadı. Yatağın içinde doğruldu.

— Gel, dedi.

Eleni kapı aralığında durdu.

— İşim bitti. Bir burası var toplanacak.

— Burası kalsın bugün. Temiz daha. Başka yapacağın yoksa gidebilirsin.

— Ne karanlık böyle bu. Perdeyi açayım isterseniz.

Başını salladı. Kadın gitti perdeyi çekti; bir an ışıktadırdu. “Yüzü ne güzel. Kim bilir benimkisi ne boktandır. Uykulu, şiş.”

— Sokaktan yana odanın camı kırılmış. Taktırayım mı bugün?

— Tamam. Şu ceketimi versene, dedi. Eleni ceketi getirdi.

— Kaça takarlar camı?

— Bilmiyorum. Altı-yedi lira gider herhalde.

Bir onluk çıkardı iç cebinden, uzattı.

— Üstü senin olsun, dedi. “Mezeci dükkânına yarım kilo sucuk parası.” Parayı verirken kadının yüzüne bakmadı ama elini gördü. Canlı, konuşkan bir eldi bu.

Önce oda kapısı kapandı, sonra dış kapı. Terliklerini giydi. Gitti pencereyi açtı. Soğuk. Dışarıya eğilip gökyüzüne baktı. Kurşun rengi, yağmur yağacak bugün. Ceketini giyip ayakyoluna girdi. “Kötü yazarın yasak bölgesi.

Düşünüyordu: "Çağımızda geçmiş yüzyılların bilmediği, kısa ömürlü bir yaratık yaşıyor. Sinemadan çıkmış insan. Gördüğü film ona bir şeyler yapmış. Salt çıkarını düşünen kişi değil. İnsanlarla barışık. Onun büyük işler yapacağı umulur. Ama beş-on dakikada ölüyor."

Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam*'i, yayımlandığı günden bu yana edebiyatımızın en sevilen, üzerinde en çok tartışılan romanlarından biri oldu. Roman, 60'lı yılların başında bizimle birlikte tüm dünyada da konuşulmaya başlanan kentli aylak aydın bireyi konu alıyor. Bugün artık çağdaş klasiklerimiz arasında yer alan *Aylak Adam*'in dikkat çektiği entelektüel sorunlar güncelliğini koruyor.

#çatışma #antikahraman #şehir #sokak #modernhayat

